

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת מקץ

(מ) אמר מה שכתבנו למעלה, שרמו יוסף כי אם היה הענין על ידי זולתו לא ירבה האוכל לצבור לשני הרעב. וזה אמר ותעש הארץ בטבעה בשבע שני השבע לקמצים בלבד שאין הקמצים משביעים.
(מח) אך כאשר ויקבוץ כו' על ידו צוה ה' את הברכה (מט) עד כי יחדל לספור כי אין מספר, וכמאמר הכתוב (לעיל כו יב) וימצא בשנה ההיא מאה שערים ואחר כך ויברכהו ה', ואומר יצו ה' את הברכה באסמין (דברים כח

א. תורת משה האלשיך הקדוש .
פרק מא', פסוקים מז', מח':

ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים. ויקבוץ את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן אכל בערים אכל שדה העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה. ויצבר יוסף בר כחול היום הרבה מאד עד כי חדל לספר כי אין מספר (מא מדמט).

אלול

1. אינה קשיים מוצא פרשנו הפסוקים הטעונים פירוש?
2. מה בדיוק פירושו הנוצל כאן?
3. מה מביאו לכך?

* * *

ב. רש"ר הירש .
פרק מא' פסוק נא':

צורת "נשני" — במקום "נישני" — קשה על-פי שני הביאורים, והיא תתבאר רק אם נניח שקיים שורש "גשש". אך אין שורש זה נמצא במקום אחר.
דרך אגב: דרשות של דופי נתלו בבטוי "עמל", לאמר: היהודי עצלן, עבודה בעיניו היא אסון. אך לגבי היהודי אפילו גן עדן איננו מקום שכל מלאכתו של אדם נעשית על-ידי אחרים. היהודי הושם גם בגן עדן "לעבדה ולשמרה"! אולם "עמל" איננו עבודה, בדרך כלל, אלא רק יגיעה לריק, עבודה שאין שכרה בצדה. "עמל" האחד גורר את "חמלת" חברו. המלה באה גם בהוראת "אסון" שאדם מכין לזולתו, ומבחינה זו פירושה: עוול; אך אין זו הוראתה הראשונה.

(נא) נשני — מבארים כרגיל: אלהים השכיחני את כל עמלי ואת כל בית אבי! לב מי לא יודעזע למקרא משפט זה? יוסף קורא שם לבכורו על-שם שהאלהים השכיחו את אביו הזקן ואת כל משפחת בית אביו! על-פי זה תתבאר אמנם העובדה שיוסף לא התעניין בגורל אביו זמן כה ממושך, ונמצאנו למדים שיוסף היה בפשטות — אדם חסר לב! אך לאושרנו "שכח" איננו הוראה יחידה ל"נשה". "נשה" פירושו גס-כין: היות בעל חוב, היות נושה (ראה לעיל לב, לג), ויהיה אפוא פירוש "נשני": את אסוני ואת משפחתי עשה לי אלהים לנושים. מה שעד כה נראה לי כאסון וכהתעללות, אלהים עשאו כלי שרת לעצב את אושרי: חוב גדול אני חייב לאסוני ולמשפחתי.

אלול

1. איך אנו מבינים את המילה: "נשני" ומה הוראה של מילה זו?
2. איך פרשנו מבין מילה זו כאן ומה מתורץ על ידי כך בהתנהלותו של יוסף?
3. איך אסון והתעללות הפכים לאפשרות של אושר?
4. פרשנו משיק להתמודד עם פירוש המילה: "נשני", לכאורה מה הקושי המצויק ב'אורי'?
5. איך - אחרי כל זה - מתבאר הפסוק לפי פרשנו?

מקצ

והרקיקבה, וזה מדה פנגד מדה, שאם האדם מסיר מתוכו הפסלות שבו, גם ה' יתן הטוב ויסיר הפסלות שבתוך התבואה ממש שאי אפשר לאדם להסירו. ורנ"ל אמרו (סוטה ד): כל הבא על אשה זונה, לסוף מבקש פפר לחם ואינו מוצא, שנאמר: "כי בעד אשה זונה עד פפר לחם" (משלי ו, כו), כי הבועל ארמית משכה ערלתיה. ועוד, שהמילה תקון האבר שלא ירבה במשגל, והמצרים היו שטופי זמה, על כן היו צריכין תקון זה בשנת הרעב. ומטעם זה נאמר ביוסף: "ותשב באיתן קשתו" (בראשית מט, כד), שכבש יצרו באשת פוטיפר, על כן "משם רעה אבן ישראל", כי זכה משם שתבואתו לא הרקיקבה, והיה רועה וזן אבן ישראל בזכות שלא היה רועה זונות.

ג. כלי יקר . פרק מא' פסוק נה': [נה] לבו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו. פרש רש"י, בקש מהם שימולו. טעמו של דבר הוא, לפי שמצינו שהעלה נקראת חרפה, כמו שכתוב: כי חרפה הוא לנו לתת... אחתנו לאיש אשר לו ערלה²² (בראשית ל, יד). והרעב נקרא גם כן חרפה, שנאמר: "לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים" (יחזקאל לו, ל). על כן חשב שבהסרת חרפת הערלה יוסר מהם חרפת הרעב, כי הסרת הערלה היא הסרת מותרות הדמים המסבכים העפוש, ורקיבת התבואה באה גם כן מצד המותרות והפסלות שבתבואה הגורם הקרוב והעפוש. וזכות ברית המילה הועיל גם לנח, שנאמר: "והקמתי את בריתי אתך" (בראשית ו, יח), פרש רש"י, על התבואה והפרות שלא ירקבו. וכן השיב להם יוסף שימולו, על מה שאמרו אספנו תבואה

אלות

1. לכאורה מה הקושי בפסוק המצריק ביאור?
2. פרשנו - מדרש - אומרים שהוראה לו של יוסף ניתנה למנהיגי המצרים ולא לכל העם, מצטט מה רצה יוסף בכך?
3. איך זה קשור להתנהגות יוסף עם את כוטיפר?
4. מה רצה פרשנו ללמדנו בכל זה?

* * *

(יח) להתגולל עלינו. מן ועמשא מתגולל בדם³⁹, ושמלה מגוללה בדמים⁴⁰, כאדם שיהפוך מצד אל צד על חברו: ולהתנפל עלינו. כאדם שיתנפל ברצונו על חברו מלוא קומתו. ואונקלוס תרגם להתגולל לאתרברבא עלנא. שינשא עלינו כשוא הים לגליו⁴¹, ולהתנפל לאיסקפא. לשים עלינו דברים שלא היו. כי הדבר שאינו יקרא נופל, כמו לא נפל דבר אחד⁴². ותרגום עלילות דברים⁴³, תסקופי מלין, וכן תרגם יונתן תואנה⁴⁴ תוסקפא: וטעם ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו. כי ידאגו על חמוריהם לאמר הנה יקחו גם את חמורינו עם אמתחותיהם. ולא נוכל לשלוח לביתנו בר וימותו כולם ברעב:

ד. רמב"ן

פרק מג' פסוק יח':

אלות

1. איך פרשנו מבין את: "להתנפול" כאן?
2. פרשנו מביא מספר הספרים "להתנפל" התוכף להספיק?
3. מה מוסיף ומחדש פרשנו בקטע האחרון?

* * *

ה. המשתדל . פרק מד' פסוק ה':

[ה] הלא זה: לא הזכיר הגביע ועשה עצמו כאילו אין ספק שהם יודעים למה רדף אחריהם, כי היה להם לידע מה שעשו ומה שגנבו. והוא נחש ינחש בו: לא יחוש אדני על מחיר הגביע, כי במה נחשב הוא? רק נחש ינחש בו, כי הוא אשר הוא שותה בו והוא תמיד ינחש בו, שאם יפול מידו הוא לו סימן רע, ואם יישבר, הוא סימן יותר רע, ואם יאבד ממנו, הוא סימן רע עד מאד. הפירוש הזה הביאו גם רד"ק, אבל הביאו אחרי פירוש אחר, כאילו הוא מסופק בו; ולי נראה כי הוא לבדו הנכון, כי שורש נחש אין ענינו אלא כקבלת רבותינו (סנהדרין ס"ה ע"ב וס"ו ע"א) לקיחת סימן מן המאורע על מה שעתיד להיות, כאמרם מנחש זה האומר פתו נפלה מפיו, מקלו נפל מידו, צבי הפסיקו בדרך וכו', וכן המילה שגורה בלשונם תמיד להוראה זו כגון אם אין נחש יש סימן (הולין צ"ה ע"ב) וכן נחשתי ויברכני ה' בגללך (למעלה ל' כ"ז), מכל מה שקרה לי אחר שבאת אצלי שפטתי כי ברכני ה' בגללך, וכן (מלכים א' כ' ל"ג) והאנשים ינחשו וימהרו וגו' היו מק' שיבים לדבריו בכוונה גדולה לראות אם יתן להם בתשובתו אות לטובה או לרעה, והיו כאדם המנחש, היושב ומצפה איך יהיה הנחש אם לטוב ואם לרע.

אלות:

1. למה לא הזכיר את האביע?
2. איך פרשנו - בעקבות הרד"ק - מצבים כאן את אופן הבאת הצנין?
3. מה הסברו של רש"י: "נחש"?
4. איך לפי זה מוסברת טענתו של רש"י יוסף כלפי האחים?

* * *